

УДК 374.71:37.134:7.071.4

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Ю.В.Теслева

***Анотація.** У статті розглянуто сучасний стан підготовки вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної освіти; особливу увагу приділено впровадженню інноваційних методів навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації.*

***Ключові слова:** підготовка вчителів, модернізація освітніх процесів, мистецькі дисципліни, система післядипломної педагогічної освіти, інноваційні методи.*

Анотація. В статті розглянуто сучасне становище підготовки учителів художественних дисциплін в системі післядипломного образования; особливу увагу приділено впровадженню інноваційних методів навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації.

Ключевые слова: підготовка учителів, модернізація освітніх процесів, художественні дисципліни, система післядипломного педагогічного образования, інноваційні методи.

Abstract. In the article discusses the current state of courses for teachers of Art course in postgraduate education. Particular attention is given to the introduction of innovative methods of training teachers on training courses.

Key words: the teacher training, modernization of education process, the course of Art, the system of postgraduate education, the innovative methods.

Постановка проблеми. Розвиток педагогічної освіти в Україні тісно пов'язаний з євроінтеграційними процесами, що вимагає модернізації системи післядипломної освіти, де перепідготовка вчителів мистецьких дисциплін зорієнтована на розв'язання реальних завдань шкільної практики. Тому процес підвищення кваліфікації повинен будуватися не за традиційною логікою структурування інформації в певній сфері мистецтва, а концентруватися навколо пріоритетних професійних потреб і запитів.

Значення післядипломної освіти як самостійної ланки освітнього процесу особливо зростає в умовах ринкових трансформацій українського суспільства. Зумовлено це тим, що державі насамперед потрібні висококваліфіковані, високоосвічені кадри, які прагнуть до самоактуалізації і самореалізації, а тому, не можна обійтися без самовдосконалення, неперервного підвищення кваліфікації або ж отримання додаткової освіти. Суспільству потрібні вчителі, які б сприйняли ринкові умови, адаптувалися до них і працювали на рівні вимог часу. Саме тому сучасна система післядипломної педагогічної освіти має ґрунтуватися на концепції неперервної освіти, яка визнана за стратегічною в цивілізованих країнах світу. Принцип «освіта упродовж всього життя» набуває з кожним роком все більшого практичного значення. Сучасний учитель мистецьких дисциплін змушений адекватно, на науково обґрунтованій основі, реагувати на всі виклики часу. Крім того, інформаційний бум ставить післядипломну освіту на особливе місце в системі неперервної освіти [3, с. 2].

Аналіз досліджень і наукових публікацій свідчить про те, що тенденції розвитку неперервної освіти розкрито в роботах Т.Десятова, А.Кузьминського. Інноваційну діяльність у післядипломній освіті розглядали О.Козлова, Н.Солопова. Питання перепідготовки вчителів мистецьких дисциплін в системі післядипломної освіти досліджувались вченими О.Кобловою, Г.Ніколаї, В.Ружицьким, Л.Серих, С.Соломахою. Інноваційні засоби професійної підготовки фахівців образотворчого мистецтва обґрунтовано в працях В. Богомолової, А.Марченко, Л.Масол, Л.Шаповал.

Актуальність і важливість означеної проблеми, її суспільно-педагогічне значення й недостатня теоретична та методична розробленість зумовили вибір **мети статті**, яка полягає у необхідності виявлення особливостей перепідготовки вчителів мистецьких дисциплін у системі післядипломної педагогічної освіти та її модернізації в умовах підвищення кваліфікації.

Нині існує потреба в підготовці високопрофесійних учителів мистецьких дисциплін, здатних до самостійного творчого пошуку, впровадження інноваційних педагогічних технологій, організації художньо-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах на принципово нових засадах. Значну роль у цьому процесі виконують інститути післядипломної педагогічної освіти, адже саме в системі післядипломної освіти мають бути створені умови не лише для особистісного, професійного, культурологічного розвитку вчителів, а й для набуття знань, умінь та навичок, які є базовими для самоосвіти й постійного саморозвитку вчителів упродовж життя [5, с. 1].

Важливе місце в означеному процесі відводиться розвитку художньо-естетичного світогляду вчителів мистецьких дисциплін, спрямованого на усвідомлення цілісної картини світу, втіленої в культурі й мистецтві, на формування у вчителів системного художнього мислення [1, с. 3]. Саме уроки художньо-естетичного циклу є уроками людинознавства, заглиблення у фантастичний світ мистецтва, сутність якого полягає у зверненні до людини як носія творчості. Саме мистецькі дисципліни наповнюють процес навчання живими почуттями, яскравими художніми образами, інтелектуально-емоційними «полями» культурних епох і стилів, на основі чого здійснюється набуття досвіду діалогічного художньо-естетичного пізнання світу.

Післядипломну освіту вчителів мистецьких дисциплін також розглядають як систему навчання і розвитку фахівців художньо-педагогічного і музично-педагогічного профілів, спрямовану на підвищення їхнього професійного рівня у відповідність до соціокультурних вимог часу та державних стандартів, індивідуальних і виробничих потреб.

На думку теоретиків післядипломної освіти, «існуюча система підготовки вчителів і вихователів ще недостатньо орієнтована на підготовку вчителя нової формації і потребує перебудови на принципах

демократизації, гуманізації, безперервності навчання, орієнтації на розвиток творчих здібностей, органічної єдності школи, педагогічних навчальних закладів, закладів післядипломної освіти» [6, с. 40]. Практика викладання мистецтва в школі нині вимагає докорінних змін у стилі спілкування між учителем і учнями. Сутність цього питання полягає у самому ставленні учителя до учня як до особистості, яка може не тільки засвоювати художні цінності, а й свідомо перетворювати їх у власні естетичні цінності. Тому дуже важливо знайти такий стиль спілкування, при якому самостійні творчі пошуки учнів всіляко підтримувались би учителем.

Складність і багатогранність виховної та навчальної роботи сучасної школи зумовлюють необхідність перепідготовки вчителів мистецьких дисциплін, впровадження нових форм і технологій. Більшість викладачів впевнена в тому, що процес викладання мистецьких дисциплін потребує вдосконалення: збільшення навчальних годин, використання на уроках комп'ютерних технологій та нових, цікавих методів, що сприяли б розвитку емоційної та розумової сфер учнів й спонукали б учителів до саморозвитку й самовдосконалення.

У Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти на курсах підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін широко використовуються інноваційні технології, впроваджуються сучасні методи навчання: фасилітовані дискусії, інтерв'язія, «круглі столи», що дає змогу підвищити науково-теоретичний, методичний та загальнокультурний рівень слухачів відповідно до загальносвітової тенденції інформатизації суспільства.

Сутність фасилітованої дискусії полягає в колективному обговоренні певної проблеми, що має на меті спільно наблизитися до результату за допомогою певних стратегій, цілеспрямованих запитань і спеціальних прийомів фасилітатора. В шкільній практиці дуже важливе спілкування учителя з учнями, тому на уроці доцільно використовувати такий інтерактивний метод спілкування, як фасилітована дискусія, особливо під час обговорення музичних творів.

Фасилітовані дискусії – це важливий спосіб коригування пізнавальної діяльності, стимулювання наочно-образного та словесно-логічного мислення дітей, які обмінюються думками і враженнями стосовно творів мистецтва на уроках та під час позакласних виховних заходів. Форма фасилітованої дискусії допомагає бути відкритими новому досвіду, методам і технологіям роботи з учнями в сучасному освітньому просторі. У ході дискусії фасилітатором виступає вчитель, його запитання і реакція на відповіді дітей є стратегією, стимулом – твори мистецтва, що розглядаються під час уроку.

Метод «круглого столу» передбачає спільне з викладачами обговорення актуальних та важливих інноваційних аспектів професійної діяльності слухачів. Під час проведення «круглих столів» відбувається самореалізація особистості, в ході дискусії обговорюється структура заняття, співвідношення його теоретичної і практичної частин, методи навчання. Обов'язковим завершенням «круглого столу» стає аналіз заняття. Ця форма підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін є відносно новою і значно ефективнішою в системі післядипломної освіти. Тема «круглого столу» визначається робочою програмою та навчально-тематичним планом. У проведенні «круглих столів» бере участь науково-викладацький склад інституту, а також запрошені провідні вчені та спеціалісти у сфері обговорюваних проблем.

Метод інтерв'язії також є напрямом самореалізації вчителя мистецьких дисциплін, оскільки інтерв'язія є методом кооперативного навчання, або навчання одне від одного і за допомогою одне одного у процесі обміну думками, емоціями, досвідом тощо. У багатьох наукових працях метод інтерв'язії дослідники пояснюють як процес пошуку шляхів розв'язання будь-якої проблеми, де кожен учасник групи привносить власні навчальні цілі. Великого значення під час навчання набуває співпраця, творча інтеграція знань та навичок учасників, їх подальший розвиток у навчанні. Найчастіше темами для обговорення є робочі питання, конфліктні ситуації, планування, визначення проблеми, аналіз дій, вироблення альтернативних рішень [4, с. 172].

Важливою умовою реалізації безперервності післядипломної освіти вчителів мистецьких дисциплін є забезпечення єдності та логічного взаємозв'язку навчального процесу в курсовий період та організацією самоосвітньої діяльності науково-методичної роботи у міжкурсний період. Для особистісного творчого зростання вчителя, як і для розвитку його професіоналізму, важливого значення набуває гнучкість і варіативність використання різноманітних форм навчання, посилення ролі самоосвіти у розширенні профілю кваліфікації на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного досвіду. Під час навчання педагогів за різними організаційними формами повинні використовуватися різноманітні методи і прийоми навчання, але переважати – активні: діяльнісні, проблемні, ігрові та діалогічні, що дасть змогу індивідуалізувати та інтенсифікувати процес перепідготовки.

Доцільно, щоби цикли лекцій мали проблемний характер, висвітлювали актуальні питання

мистецтва і художньої культури, педагогіки і психології, сучасні досягнення суспільного і науково-технічного розвитку і націлювали вчителів на поглиблення загальних фахових знань шляхом самостійної роботи під час курсів і в післякурсний період. Лекції повинні мати практичну спрямованість, бути пов'язаними з реальним життям, насиченими методичними порадами і рекомендаціями, спиратися на передовий досвід. Викладач має допомогти слухачам відбирати і логічно систематизувати нову інформацію, розпізнавати раціональне в новому і розвивати його.

Важливим напрямком самореалізації вчителів мистецьких дисциплін в системі післядипломної педагогічної освіти є створення вчительських презентацій, портфоліо, Web-сторінок тощо. Для реалізації цієї мети в інституті діє програма Intel® «Навчання для майбутнього». Сумський інститут післядипломної педагогічної освіти має 4 аудиторії, оснащені сучасною комп'ютерною технікою, декілька комплектів устаткування для проведення мультимедійних презентацій і спеціалізовану «мультимедійну» дошку; кожен відділ інституту також комп'ютеризовано. Всі комп'ютери інституту об'єднані в єдину локальну мережу, що забезпечує сучасний рівень взаємодії підрозділів закладу. Викладачі та слухачі курсів мають вільний доступ до всесвітньої мережі Інтернет завдяки сучасному високошвидкісному з'єднанню, що також значно розширює можливості навчального процесу.

Програма Intel® «Навчання для майбутнього» успішно впроваджується в системі післядипломної педагогічної освіти України з лютого 2004 року. Вона складається з інтенсивних 64-годинних тренінгів, інтерактивних майстер-класів, форумів, семінарів, конкурсів та ресурсів в мережі Інтернет, які спрямовані на надання їм навичок ефективного використання інформаційно-комунікаційних та кращих інноваційних педагогічних технологій. Якщо вчителі володітимуть цими технологіями, якість освіти значно зросте [2, с. 5]. Intel® «Навчання для майбутнього» дає можливість вчителям мистецьких дисциплін розширити межі творчої діяльності – як власної, так і своїх учнів; усвідомити можливості ефективного застосування комп'ютерних технологій при навчанні предметів мистецтва, а зокрема – художньої культури, що дає змогу знайти відомості про того чи іншого композитора, художника, митця; привчити учнів до самостійної дослідницької діяльності під час розв'язання практично-спрямованих завдань.

Також на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти постійно проводяться наукові та педагогічні конференції, семінари, у тому числі Інтернет-відеоконференції, в яких беруть участь вчителі мистецьких дисциплін, науковці близького та далекого зарубіжжя.

Такі підходи до організації навчально-виховного процесу в системі післядипломної освіти створюють необхідну основу для якісного вдосконалення організації і змісту науково-методичної роботи, підвищення кваліфікації освітянських кадрів, реалізації концепції розвивального навчання в системі розбудови і стратегічного розвитку національної школи у новій соціально-економічній ситуації та створюють умови для прискореного входження України до європейської спільноти.

Висновки. У сучасних умовах розвитку інформаційного глобалізованого суспільства, потреби навчатися впродовж усього життя існує проблема створення і реалізації різних форм і методів професійного та особистісного зростання вчителів мистецьких дисциплін. Вважаємо, що упровадження різноманітних форм професійної підготовки в умовах післядипломної педагогічної освіти дозволить кожному вчителю здійснювати вільний вибір навчального процесу, задовольняти власні індивідуальні освітні запити.

Отже, завданням післядипломної освіти є не тільки підвищення науково-теоретичного, методичного та загальнокультурного рівня слухачів відповідно до досягнень сучасної педагогічної науки, оволодіння основами й методикою викладання мистецьких дисциплін згідно із сучасними досягненнями педагогічної науки і практики, але й реалізація власних ідей, творчих знахідок тощо. Особливих психологічних і дидактичних розробок потребують такі напрямки роботи, як усвідомлення та позитивне реконструювання життєвого і професійного досвіду, моделювання, прогнозування. Тільки за таких умов можливим стає надання вчителям допомоги в подальшому професійному і особистісному зростанні.

Нагальна потреба у вчителях мистецьких дисциплін та недостатній рівень їхньої підготовки зумовлюють пошук інноваційних технологій і впровадження їх у сучасну систему післядипломної педагогічної освіти, що й стане темою наших наступних публікацій.

Література

1. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти / Л. М. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 2–5.
2. Посібник до курсу програми Intel® «Навчання для майбутнього». – К.: Видавництво «Нора-принт», 2006. – 431 с.
3. Ружицький В. А. Організація розвитку професійних умінь учителів образотворчого мистецтва в системі

післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/NarOsv/2011-2/11rvappo.htm>

4. Серих Л.В. Підготовка вчителів образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва до використання методу інтерв'їзії / Л.В. Серих // Педагогічний альманах. – 2010. – № 7. – С. 172.

5. Соломаха С.О. Педагогічні передумови розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін у ході підвищення кваліфікації [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2011_1/Solom.pdf

6. Титаренко І.О. Фахове вдосконалення вчителя в системі післядипломної освіти: теоретичний аспект / І.О.Титаренко, С.П.Архіпова // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – 2001. – Випуск III. – С. 37-45.